

Szántó Lőrinc könyve, ha gonddal áttanulmányozva megállapításait és tanácsait megfogadják, a polgári iskolai fokon nagy javulást hozhat a tanulók helyesírásában. Aki azt hinné, hogy ezzel be van végezve a munka, s ha még ezek után sem tud egy polgári iskolából más iskolafajba kerülő tanuló tökéletesen helyesen írni, az ennek a könyvnek csődjét jelenti, téved. A helyesírásra való oktatás, annak gyakorlása nem állhat meg a 14 éves kornál. A további rendszeres munka már a polgári után következő iskoláknak feladata, amelyet meg is kell oldaniok.

Szántó Lőrinc könyvét épen alapvetése miatt nemcsak a polgári iskolai magyar-szaktanárok, más szakos tanárok, hanem e közép- és szakiskolák tanárai is haszonnal vehetik kezükbe. S ha a különböző iskolafajok közösen, vállvetve és egymást megbecsülve fogják végezni munkájukat, abból, csak áldás fog fakadni erre a munkára, a magyar nyelv megbecsülésére, szerezetére és tudására szóban és írásban!

Matzko Gyula.

KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK. (Külföldi folyóiratok nyomán)

1. **A német hatosztályú Mittelschule (polgári iskola) új tanterve és utasításai.** Rust németbirodalmi népművelési miniszter a folyó tanév elején léptette életbe a német polgári iskola (Mittelschule) új tantervét és ezzel befejezést nyert a német iskolarendszer nagy egység gondolatának megvalósítása, amely gondolatot a középiskola (Höhere Schule), a népiskola és most a polgári iskola új tanterveinek egységes címe is kifejezni látszik.¹ A rendszerbe szervesen beilleszkedik a leányoknak jövő anyai és háziasszonyi feladataikra való előkészítése a Frauenfachschulékban, amelyeket folyóiratunk előbbi számában ismertettünk. Ezek az új rendelkezések természetesen simulnak a politikai átalakuláshoz és megváltoztatják nemcsak a német iskola szervezetét, hanem annak szellemét is.

Az új tantervet kísérő miniszteri rendelet kiemeli, hogy mindinkább szaporodik azon szülők száma, akik tehetséges gyermekeiknek a népiskolánál magasabb, első sorban gyakorlati irányú ismereteket akarnak nyújtani. A szülők ezen természetes óhaja a Mittelschulét az utóbbi években igen jelentős fejlődésnek indította. *Lényegesen előmozdította ezt a fejlődést az az intézkedés, amely a hatosztályú polgári iskola végbizonyítványa előtt megnyitja a magasabb tisztviselői állásokat is.* Ennek megfelelően a hatosztályú polgári iskola feladata a tanulót produktív hivatásra nevelni és így tanítását a gyakorlati élettel állandó kapcsolatban tartani. Gondoskodnia kell

¹ *Erziehung und Unterricht in der Höheren Schule.* Weidmannsche Verlagbuchhandlung. Berlin 1938. Lásd folyóiratunk VII. évf. 85. lap.

Erziehung und Unterricht in der Volksschule. Zentralverlag der NSDAP. Berlin 1939. Lásd folyóiratunk jelen évfolyamát. 163. lap.

Bestimmungen über Erziehung und Unterricht in der Mittelschule. Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Nachf. Berlin 1939.

az emelkedettebb mezőgazdasági, kereskedelmi, ipari, technikai, továbbá a háztartási, ápolói és szociális női hivatások, nemkülönben mindazon hivatalnoki és honvédelmi állások utánpótlásáról, amelyeknél nem kívánnak főiskolai előtanulmányokat.

A Mittelschulénak ezenkívül sajátos nevelői céljai is vannak. Az osztályokat olyan életformákká kell kialakítani, amelyek a tanulóban a közösség iránti érzéket fejlesztik. Ezt szolgálják az iskolai ünnepélyek, a kirándulások, a több hetes falusi munka, amit a tanulók a falusi iskolaotthonban végeznek. Ez a munka elvonja a tanítást a tanmenet és órarend köztöttségétől, szoros kapcsolatba hozza az iskolát a néppel és annak munkájával és így a közösségsszellem fejlesztésére különösen alkalmas.

A Mittelschule kijelölt feladatának megfelelően alakult az új tanterv. A tanítandó tantárgyakat, azok anyagát és terjedelmét is az iskola feladata szabja meg. Ezért a tanterv fontos szerepet juttat nemcsak az anyanyelvnek, hanem az élő idegen nyelveknek is. Tág teret nyújt a mennyiségtani és természettudományi tárgyaknak, a technikai munkálatok, valamint a háztartási tárgyaknak is. A tananyag felsorolásánál nem törekszik hézagtalanságra és elkerüli az élettől távoluló rendszereket is. Jellegzetes az iskola munkájára a mai idők értékelése. A jelen nagy eseményeit és megismeréseit mindenütt besorozza a tanmenetszerű oktatásba, anélkül azonban, hogy ezáltal az oktatás nyugtalanító alkalmi oktatássá (Gelegenheitsunterricht) alakuljon.

A tantervhez kiadott utasítás szerint a tanítást minden alkalommal megfelelő gazdasági szemlélet hasson át. Olyan társadalmat kell nevelni, amely a javakat értékelni tudja. Ezért lelkiismeretességre, alaposságra, rendszerezettségre, tisztaságra, takarékosagra kell nevelni az ifjúságot. Meg kell őket szoktatni, hogy a rájuk bízott legkisebb munkát is a tőlük telhető legnagyobb gondossággal végezzék el. Innét nyeri a Mittelschule tanítási módszerének legjellegzetesebb törvényét: következetesen és tudatosan halad kijelölt célja felé, nem tűr sehol időpazarlást, mellékvágányra való tévedés vagy meddő fejtegetések által.

Az iskolai munka tervszerű előkészítése és kiegészítése végett a tanulóktól házi munkát is kell követelni. Ezt azonban a szükséges mértékre kell korlátozni és gondosan kell ellenőrizni. Írásbeli munkát — úgy házit, mint iskolait — megfelelő számban kell elkészíttetni. Az írásbeli feladatok megválogatásánál is első sorban a gyakorlati élet követelményei legyenek irányadók. A hatodik osztályban minden tanuló, kijelölt tételtől, nagyobb terjedelmű házi dogozatot készít. A tétel megválasztásánál a tanuló tervezett életpályáját figyelembe kell venni.

A leánynevelés a Mittelschulét sajátos feladatok elé állítja. Kötelesség-tudó német nőket kell nevelnie, akik mint anyák és háziasszonyok, vagy a női hivatások szolgálatában minden tekintetben megállhatják helyüket. Ez a feladat a valóságot figyelembe vevő tanítás eljárást követel, amely kizár minden olyan tanítást, amely csak az emlékezetet terheli meg. A felső osztályokban szerepelnek a női hivatás szolgálatában álló köteles tantárgyak: a háztartástan, női kézimunka, kertészet, egészségstan, ennek keretében a

csecsemőápolás, gyermeknevelés. Az iskolának gondoskodnia kell megfelelő gyakorlatokról az iskolakertben, bölcsődében, gyermekkertben.

A Mittelschule tanítványaival szemben magas követelményekkel lép fel, ezeknek csak a közepesnél magasabb képességgel rendelkező gyermek felelhet meg. Az Utasítás szerint a követelményeknek teljes mértékben meg nem felelő tanulók, lehetőleg korán eltávolítandók az iskolából. Viszont az iskola vezetőjének mindent el kell követnie, hogy a követelményeknek megfelelő tanulók, az iskola teljes befejezése előtt el ne hagyják az iskolát.

Az óratervek. A Mittelschule a népiskola IV. osztálya fölé épült hatosztályú iskola. Kötelező idegen nyelv az I. osztálytól az angol nyelv. Tanítanak a III. osztálytól kezdve egy második idegen nyelvet is, ez azonban nem kötelező. Van egy négyosztályú Mittelschule is az *Aufbauzug*, ez a népiskola VI. osztálya fölé épült és a Rendes Mittelschule III–VI. osztályait foglalja magában. Nem kötelező tantárgy a gyors- és gépírás is.

A fiúiskola óraterve:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Összesen
	o s z t á l y						
Testnevelés	5	5	5	5	5	5	30
Német nyelv	5	5	5	5	5	5	30
Történelem	1	2	2	2	3	3	13
Földrajz	2	2	2	2	2	2	12
Zene	2	2	2	2	1	1	10
Életismeret, kertészet	2	2	2	2	3–4	3–5	14–17
Természettan	—	—	2	2	2–4	2–4	8–12
Számтан és mértan	4	4	5	5	4–5	4–5	26–28
Rajz és kézimunka	3	3	3	2–4	2–4	2–4	15–21
Angol nyelv	6	6	4	4	4	3–4	27–28
Második idegen nyelv	—	—	4	3	3–4	3–4	13–15
Gyors- és gépírás	—	—	—	2	2	2	6
Hittan	2	2	2	1	1	1	9

A leányiskola óraterve:

Testnevelés	5	5	5	5	4	3	27
Német nyelv	5	5	5	5	4	4	28
Történet	1	2	2	2	2	2	11
Földrajz	2	2	2	2	2	2	12
Zene	2	2	2	2	1–2	1–2	10–12
Életismeret, kertészet	2	2	2	2	3–4	3–4	14–16
Természettan, háztartást.	—	—	—	2	4–5	5–6	11–13
Rajz és kézimunka	4	4	4	4	3–4	3–4	22–24
Számтан és mértan	4	4	4	4	3–4	3–4	22–24
Angol nyelv	5	5	5	4	3–4	3–4	25–27
Második idegen nyelv	—	—	4	3–4	3–4	3–4	13–16
Gyors- és gépírás	—	—	—	2	2	2	6
Hittan	2	2	2	1	1	1	9

Hogy a tanulók túlterhelését megakadályozzák, a tanterv a megengedhető legmagasabb heti óraszámot is meghatározza. A fiúknál az osztályok sorrendjében 32, 33, 36, 36, 36, 36. A leányoknál 32, 33, 35, 35, 36, 36.

Azók a tanulók, akik a második idegen nyelvet is tanulják heti 2 óra alól fölmenthetők, olyan tantárgyaknál, amelyekben előmenetelük ezáltal nincs veszélyeztetve.

Akik a második idegen nyelvet nem tanulják, azokra vagy a gyors- és gépirás, vagy a fölemelt rajz és kézimunka órák kötelezők.

A tanítási órák 45 percesek.

Egyes tantárgyaknál egy legalacsonyabb és egy legmagasabb óraszám van megadva. Ez lehetővé teszi, hogy az iskola hatályosan tekintettel lehessen a helyi szükségletekre. Aszerint amint a tanuló jövő élethivatása a kereskedelem, ipar vagy inkább a mezőgazdaság felé terelődik, a tanterv a legkülönbözőbb helyi óratervet teszi lehetővé.

Az olyan helyeken, ahol a Mittelschule az egyetlen középfokú iskola a III. és IV. osztályokban a latin nyelv is tanítható azon kiválsóan tehetséges tanulóknak, akik később a középiskolában akarják folytatni tanulmányait. Ezek a tanulók a második idegen nyelvet nem tanulhatják.

A kézimunkaoktatásban egy csoportban 20-nál, a háztartástannál 18-nál több tanuló nem vehet részt.

A tananyag elosztása. Testnevelés anyagát külön rendelet szabályozza.

Német nyelv. Az Utasítás szerint a Mittelschule minden tanítása az anyanyelvnevelés szolgálatában áll. Feladata, a tanulót képesíteni, hogy gondolatait, élményeit, megfigyeléseit tiszta, kifejező és folyékony élőszóval, vagy megfelelő formában tiszta, szép és helyes írással közölni tudja.

A kijelölt gyakorlati célnak megfelelően az anyagot a tanterv három csoportba tagozza: a) olvasmányok, b) beszédre és írásra való nevelés, c) nyelvismeret (Sprachkunde). Az Utasítás azonban megjegyzi, hogy ez a tagozás csak a jobb áttekinthetőség kedvéért történt, maga a tanítás nem tagozódik, hanem egységes.

a) *Olvasmányok* úgy választanak össze, hogy az ifjúság megérezze a múlt és jelen összhangját. A kiválasztott irodalom minden korszakot képvisel, de különös tekintettel van a mai napok irodalmára. A tanterv két csoportban részletesen felsorolja a kötelező olvasmányokat és az olvasó könyvek olvasmányait, amihez az Utasítás szerint az olvasókönyveknek még tartalmazniok kell elbeszéléseket és költeményeket a világháborúból és a nemzeti szocialista harcokból. Az Utasítás szerint a tanterv felsorolása csak kiválasztott példakul szolgáljanak.

Az A) csoport a kötelező olvasmányokat tartalmazza: Grimm mesék és mondák. — Hebel „Schatzkästlein“-jából részletek. — Válogatott német közmondások. — Kiválogatott darabok Stifter, Hauff, Riehl munkáiból. — Izlandi történetek. — Válogatott darabok az Edda dalokból. — A Beowulf eposz. — A Hildebrand-dal. — Válogatott darabok Bismarck és Moltke leveleiből. — Részletek a régi haretéri szolgálatból. — Részletek a nemzeti szocialista vezetők felhívásaiból, beszédeiből és írásaiból.

A B) csoportban a tanterv felsorolja az olvasmány anyagot az egyes osztályokra elosztva.

I. osztály: Hauff. Rübezahl mondák. Reinike Fuchs.

II. osztály: Dietrich von Bern. Grimm német mondák. Till Eulenspiegel. Münchhausen utazásai és kalandjai.

III. osztály: A Nibelung és Gudrun mondák. Hans Sachs. Schmitthenner Stifter, Löns, Rosegger, Ebner-Eschenbach elbeszélései.

IV. osztály: Schiller: Wilhelm Tell. Fock, Raabe, Riehl, Strom, Gottlieb, Fontane, Ponten, Blunk műveiből válogatott darabok.

V. osztály: Schiller: Wallensteins Lager. Grillparzer: Der arme Spielmann. Storm: Der Schimmelreiter, Sohnrey, Uhland, Mörike, Lillencron, Lersch, Beumelburg, Carossa, Gillhof, Rothacker, H. Mancel és más jelenkori költők műveiből válogatott darabok.

VI. osztály: Lessing: Minna von Barnhelm. Parzival. Goethe: Götz von Berlichingen. Wagner: Die Meistersänger. Grillparzer: König Ottokars Glück und Ende. Kleist: Michael Kohlhaas. Válogatott darabok Isolda Kurz, Dröste-Hülshoff, Eberhard Wolfgang Müller, Gerhard Schumann, és más jelenkori költők műveiből.

Gondosan kiválasztott költeményeket és prózarészleteket könyv nélkül meg kell tanulni és folytonos ismétléssel meg kell rögzíteni. Közben ki kell térni az írók és költők életére, munkásságuk jelentőségére. Így a tanulók betekintést nyernek az egyes irodalmi korszakokra, anélkül, hogy rendszeres irodalomtörténetet tanulnának.

b) *Beszédre és írásra való neveléshez* adott utasítások a Mittelschule gyakorlati feladatának felelnek meg. A tanulók jövő hivatásukra való tekintettel minden tantárgy tanítójának arra kell törekedni, hogy a tanulók élményeiket, megfigyeléseiket, gondolataikat összefüggően, érhetően, általánosan elismert helyes németséggel elmondani tudják. Szabad tanítási beszélgetés, kifejező- és szókincsgyakorlat, költemények szép felolvasása és elmondása, prózai részleteknek előadása, fesztelen beszélgetés, azok az eszközök, amelyek a helyes, szép beszéd elsajátításához vezetnek.

Gondot kell fordítani a tanulók időre határolt szabad előadására, amire a tanulót már az első osztálytól kezdve kell szoktatni. A VI. osztályos tanulók az osztály előtt valamely tárgyról szabad előadást tartanak, amikor följegyzett vezérszavakat vagy rövid tervezetet is használhatnak.

A helyes beszédre való nevelés megteremti egyúttal a feltételeket az írásbeli nyelvalkításhoz is. Az írásra való nevelés eszközei: a tollbamondás és a fogalmazás. A tollbamondás a helyesírásra nevel. A fogalmazásnál a tanuló bizonyos fokú önállósággal ad számot élményekről, megfigyelésekről, benyomásokról és pedig elbeszélés, jelentés, leírás, ábrázolás vagy elmélkedés formájában. Az első két osztályban az elbeszélés a fogalmazás alapformája. A II–V. osztályban a tárgyas jelentés, leírás és ábrázolás. A fogalmazás magasabb foka az elmélkedés a VI. osztály anyaga.

A tanterv részletezi az egyes osztályok anyagát:

I. osztály: Saját élmény elbeszélése. Megfigyelésről vagy olvasmányról szóló egyszerű jelentés. Kifejezési és szókincsgyakorlatok. Az ige mint

az állító mondat alappillére. Nagy- és kisbetűírás. 20 tollbamondás. 12 fogalmazás.

II. osztály: Embereken és állatokon tett megfigyelések előadása. Rövid párbeszédek. Olvasmányok átalakítása. Egyszerű levelek. Szókinés gyakorlatok. Gyakorlatok megfelelő kifejezések alkalmazására. Helyesírási gyakorlatok. 15 tollbamondás. 12. fogalmazás.

III. osztály: Jelentés és elbeszélés. Gyakorlatok találó, jelző alkalmazására. Idegen szavak pótlása. Helyesírási gyakorlatok gyakran elkövetett hibák javítására. Írásjelek alkalmazása az összetett mondatban. 15 tollbamondás. 12 fogalmazás.

IV. osztály: Elbeszélés, jelentés és leírás. Szókinésgyakorlatok a helyes kifejezés biztos megtalálására. 12 tollbamondás. 10. fogalmazás.

V. osztály: Különböző tárgykörből vett anyag ábrázolása. A mindennapi olvasmányanyagból vett példák a jó és a fogyatékos nyelvalakulásra. Állandó kifejezési gyakorlatok. A mindennapi élet tárgyi iratai. 12 tollbamondás. 10 fogalmazás.

VI. osztály: Egyszerű, ismeretlen olvasmány felolvasása. A fogalmazvány felépítésének alaptörvényei. Néhány példa az elmélkedő fogalmazásra. Szabad előadás, vezérszavak, vagy rövid gondolatmenet használatával és anélkül. Beadványok és üzleti fogalmazványok. Tollbamondás szükség szerint. 9 fogalmazás.

c) *Nyelvismeret (Sprachkunde)*. A német nyelv történelmivé vált formái fölötti szemlélődés. Megismerteti bizonyos határokon belül a nyelvben rejlő faji és népi sajátosságokat. Nyelvtani szabályok segítik a cél elérését. anélkül azonban, hogy ezeket szószerint betanulni kellene. Nyelvtani viszonyok tisztázásához az idegen nyelv tanítása is hathatósan hozzájárulhat. Az eltérő formák kiemelése hozzájárul a nyelvérzék fejlesztéséhez.

Az anyagelosztás a következő:

I. osztály: Az egyszerű bővített mondat. A szófajok, részletesen az ige. A cselekvő alak mint az eleven nyelvalakítás kifejező módja. A parancsoló alak. Viszonyszók. A szóképzés egyszerű formái.

II. osztály: Összevont mondat. A legegyszerűbb összetett mondat. A jelző és körülményhatározó. Ragozás. A segédige. A szóképzés egyszerű alakjai.

III. osztály: Mellérendelt és alárendelt mondat szerkezet. A kötőszó. A szófajok összefoglalása. A szóképzés nehezebb formái. A szó- és mondattan összefoglalása. Hazai tájszólások. Szócsaládok.

V. osztály: A mondattan befejező összefoglalása. Üzleti stílus. Ujsághirdetés.

VI. osztály: A német nyelv jellemző sajátosságai összehasonlítva az idegen nyelvekkel. A német nyelv kifejezésbeli gazdagsága. A legfontosabb német tájszólások. A német nyelv fejlődése. A német nyelvalakítók méltatása.

Történelem. A tanítás célja, hogy a tanuló megismerje a német nép viszonytárságos és nehézsorsú keletkezését, küzdelmét a birodalom kialakításáért, időnkénti eredményeit és jelen feladatait. Végeredményben a politikus

német ember nevelése, akinek át kell éreznie a kötelezettséget, hogy a nép és a birodalom fennmaradásáért bármilyen áldozatra készen kell lennie.

Az I. osztály történettanítása a német nyelvhez kapcsolódik és csak történeti elbeszélések olvastatásával foglalkozik. Az elbeszélések hősei a jelenkor nagy és népszerű vezérei.

A II. osztályban képek a kő- és bronzkorszakból, Az indogermán vándorlások. A germánok harca Rómával. Franciaország. Nagy Károly.

A III. osztályban az első német birodalom megalapításától 1648-ig. A német társadalom a középkorban: paraszt, polgár, lovag. Szövetkezeti formák: céhek, szolgálati és hűbérjogok. Német művészet a középkorban.

A IV. osztályban a habsburgi monarchia és a brandenburgi porosz állam fejlődése, a nép és birodalom alakulása 1851-ig. Külföldi országok története, amennyiben erősebben befolyásolták a német történetet.

Az V. osztályban a második és harmadik birodalom fejlődése a jelenkorig.

A VI. osztályban a német történelem a kőkorszaktól a mai napig.

A történettanítás legfontosabb munkaeszköze a tartalmas, szemléletes, eleven és megkapó előadás. Az érzelmi hatásokon túl a tanuló gondolkodását és helyes ítélkezését is fejleszteni kell. A tanító vezetése mellett a tanuló történelmi tényeket összehasonlít, következtetéseket von le és okokat kutat. A tanuló öntevékenységet főként az V és VI osztályban kell igénybe venni, történelmi források olvastatásával, ezekről tartott tanulói előadásokkal, rajzokkal, gyűjteményekkel.

Az Utasítás szerint a legfontosabb korlátozott anyagot, valamint a legfontosabb évszámokat tudni kell, állandó ismétléssel gondoskodni kell arról, hogy az egyszer megtanult anyag mindenkor felhasználható legyen.

Földrajz. A földrajztanítás célja a szűkebb otthon, valamint a hazairánti szeretet elmélyítése; a tanulót töltse el büszkeséggel az atyák teljesítménye, amellyel a természeti adottságokkal való évszázados küzdelemmel, a német életérnek mai kultúrjelleget megadta; a külföldi országok ismertetésénél ismerje meg, hogy a németiség a föld minden részén a kultúra terjesztőjeként jelent meg; e feladatok teljesítésének keretében a tanulóknak részletesen meg kell tanulnia hazájának földrajzát, meg kell ismernie Európát és a többi földrészt, a legfontosabbat a föld alakulásáról, a levegőburokról és a föld helyzetéről a világmindenségben; biztos tájékozódást kell szereznie a térképen.

A tanítás központjában minden osztályban Németország áll. Európa és a többi földrész földrajzából főként olyan országokat tanítanak, amelyek földrajzi törvényszerűségei nyeresére alkalmasak, vagy pedig politikai és gazdasági viszonylatban Németország szempontjából fontosak. A gyarmatok, valamint Északamerika ismertetésénél ki kell emelni német katonák, kereskedők és gyarmatosítók érdemeit.

Tiszta földrajzi fogalmak és elképzelések szerzésében a tanulók cselekvő tevékenységét is igénybe kell venni. Fontos eszköze ennek a tanuló munkanaplója, ahova bevezeti földrajzi megfigyeléseit jelentés formájában, továbbá egyéb önálló munkájának eredményeit: vázlatokat, rajzokat, táblá-

zatokat, grafikonokat, gyűjtött képeket stb. A homokasztal és az ifjúsági könyvtár is jó szolgálatot tehet. A VI. osztályos tanulónak tudni kell térkép és kompasz segítségével kirándulást önállóan elvezetni és használható terepvázlatot készíteni.

Az anyagelosztás a következő:

I. osztály: A népiskola IV. osztályának szülőföldismertetéséhez kapcsolva Délnémetország, belefoglalva az Ostmark, Cseh- és Morvaország. Térképolvasás (1:100.000). A nap és hold napi mozgása.

II. osztály: Németország többi része. Az Alpok. A Duna. További csillagászati megfigyelések. Időjárás megfigyelése. Térképolvasás.

III. osztály: A keleti- és földrajzi tenger térsége. A Balkán. KeletEurópa. Időjárástan. Csillagászati megfigyelések. A földgömb.

IV. osztály: A többi földrész. A világtengerek és a Sarkvidék. A földgömb és a világtérkép. A föld mint égitest. A föld mozgása. A hold.

V. osztály: A szülőföld és kerületének mélyebb megfigyelése földtörténelmi, kulturális és gazdasági adottságai és feladatai. Német tájak beható ismertetése. A német élettér. A külföldi németiség. A csillagos ég. Az évszakok keletkezése. Naptár. Hold és napfogyatkozás. Az 1:25.000-es hazai térképek. Gyakorlatok az 1:100.000-es térképen. Védőföldrajzi terepleírások.

VI. osztály: A német tér földtörténelmi sorsa. A német nép faji története. A német tér veszélyzónái és szegénysége. Nép tér nélkül. A gyarmatok kérdése. Az angol és francia gyarmatbirodalom. Az Amerikai Egyesült Államok világhelyzete. Az olasz imperium. A japán hatalom. Az önfenntartásért folyó harc. Kirándulások térkép, vázlat és kompasz segítségével.

Zene. A nemzeti tárgyak között szerepel, mert a tanítás középpontjában a német népdal áll, ez pedig a német néplelek legbensőbb kifejezője. A fiúk első sorban harcos katonadalokat, a munkás ember dalait, míg a lányok gyermek, bölcső, tánc és szerelmes dalokat tanulnak. A mozgás dalainak minden osztályban kellő helyet kell biztosítani.

Az Utasítás szerint a zenetanítás csak akkor érheti el a teljes mértékben kitűzött feladatát, ha nem szerepel mint különálló, a többi tantárgytól teljesen elszigetelt tanítás. Az éneket tartós kapcsolatba kell hozni a német és idegen nyelv tanításával, a történettel, hittannal, testneveléssel, iskolai ünnepélyekkel. A közösen énekelt dal, előnyösen befolyásolja a gyakorlati munkát végeztető tárgyakat is.

A hangjegyeket kezdettől tanítják. Az Utasítás hangsúlyozza, hogy könnyű zenének hangoztatás után való lejegyzése, hangtálalási gyakorlatok, hangjegyről való éneklés hasznos segédeszközök, de nem lehetnek öncélok. Elhibáznak értelmüket, ha tisztán formális tudásért, az éneklés örömét megromtanák. A II—VI. osztálybeli, arra alkalmas tanulóiból énekkart kell összeállítani, de az énekkar ne szorítsa ki, az egész iskola közös éneklését. A zenei nevelés eredményének megítélésénél nem az énekkar teljesítménye legyen a mértékadó, hanem milyen hatással nyilvánul meg az egész iskola közös éneklése ünnepélyek és más különleges alkalmakkor.

A tanterv egyébként igen részletesen sorolja fel úgy az elméleti, mint a gyakorlati anyagot.

I. osztály: Egyszerű újabb népdalok, mozgásdalok, kánonok. Túlnyomóan egyhangú ének. A beszéd- és énekhang formálása. A kemény C és F hangsor. Ritmikus gyakorlatok. Egyszerű hangírás hallás után.

II. osztály: További dalok kétszólamban is. Egyszerű műdalok zongorakísérettel. Kisebb darabok Bach, Mozart, Schumanntól. A nagy mesterek élete. A hangterjedelem, a hang könnyedségének és biztonságának gondos fejlesztése. A kemény G és B hangsor. Hangtalálási gyakorlatok.

III. osztály: Dalok a német népdalok virágzó korszakából. Könnyű balladák és más műdalok. Könnyen érthető darabok Schubert, Schumann, Händel, Bach és a jelen mesterek műveiből. A mesterek élete. A kemény hangsorok három előjelig. A lágy hangsorok.

IV. osztály: Gondosan kiválasztott dalok a romantikus és szabadság-költőkből. Dalok Loewe, Schubert, Bach, Händel, Haydn és Mozarttól. A mesterek élete. Biztonság a leghasználatosabb kemény hangsorokban. Ütemezés.

V. osztály: Régebbi népdalok. Műdalok bécsi klasszikusoktól. Egy egyszerű szonáta Haydntól vagy Mozarttól és Beethovenától. Egy könnyű operából részletek. A nagy mesterek élete. Az emberi hangszerv és annak egészsége. A leghasználatosabb zenekari hangszerek ismertetése.

VI. osztály: A legszebb népdalok, az eddig tanultak ismétlésével. A szimfónia és az opera. A zene mint faji és népi lényeg kifejezője. A zene újabb irodalma. Az egészséges, természetesen fejlett női és férfi hang ápolása.

*Bestimmungen über Erziehung und Unterricht
in der Mittelschule.*

2. A romániaiában maradt németek iskolái A megkisebbedett Románia területén élő németek számát 650.000-re becsülik. A nagy szám mellett figyelembe véve a Németbirodalom befolyását, Románia igyekszik a német kisebbség helyzetét rendezni. Eszerint a német kisebbség a teljes egyenjóság alapján áll. Ilyen alapon intézkedtek a német iskolákra vonatkozólag is. A fontosabb intézkedések a következők:

a) A román nyelv tanítása a német elemi iskolákban a harmadik osztályban kezdődik és heti 2 óra beszéd- és értelemgyakorlatra korlátozódik.

b) A román történelmet és földrajzot német nyelven tanítják.

c) A középiskolák alsó négy osztályában nem tanítják a francia nyelvet.

d) Az iskolatörvény általános keretei között a németiség maga készíti el a német iskolák tantervét.

e) Az érettségi vizsgálat német nyelven és német bizottság előtt történik.

f) A Németbirodalomban kibocsátott doktori oklevelek külön vizsga és illeték nélkül érvényesek. Azokat a főiskolai hallgatókat, akik a Németbirodalomban tanultak, minden nehézség nélkül fölveszik a román főiskolákra.

g) Felekezeti tanerők képesítő vizsgájukat külön bizottság előtt teszik le, amelynek tagjai sorában két német nyelvű tanár is helyett foglal. A jelöltek kisegítéseken a német nyelvet is használhatják.

Mindez — mint a német lapok írják — az első lépés a németeknek iskolai önkormányzatuk felé.

Szenes Adolf.

LAPSZEMLE.

A **Nevelésügyi Szemle** 1940. nov.—dec. számában Krammer Jenő a szerkesztő által beállított „A visszatértek lelkivilága” gyűjtőcím alatt „A felvidékiek” élményvilágát és lelki alkatát ismerteti. Azt vizsgálja, van-e egységes felvidéki szellem, s mi ennek a jellemzője. Az elmúlt megszállás ideje három részre tagolható. Az elsőben, 1925-ig, a váratlan sorsfordulat megdöbbenést kelt és elzárkózásban, néma tiltakozásban telik el. A második korszakban, mely mintegy 1932-ig tart, a megszállás alatt felnövekedett ifjúság tágabb látókörrrel lép fel. Kisebbségi sorsában jobban véli látni saját nemzete és az uralkodó nemzet jó oldalait és hibáit. Az a gondolat ébred fel benne, hogy éppen ő hivatott a dunavölgyi, illetve keleteurópai összefogás megalapozására. Különböző világnézeti csoportosulások alakulnak ki, míg a pártpolitika hidegen hagyja. A harmadik időszakban ráébrednek a valóságra, hogy az államhatalom gyöngíteni, megsemmisíteni törekszik a magyarságot. Nem lényeges többé a világszemlélet, csak az, hogy minden magyar részt vegyen a védekező munkában. Bár ez még csak kialakulóban volt, mégis ennek a célnak érdekében voltak a lelkek beállítva. Amint a visszatérés megtörtént, megszűnt a cél és feleslegessé vált az ezen irányba feszülő erő. Nem csoda, ha a felvidéki szellem nem hozott olyan erőfelfrissítést, mint amilyent sokan vártak tőle. Ez akadályozta az összehangolódást is, amire pedig szükség van. A nevelőknek van ebben fontos szerepük, akik maguk is háromféle időszakból kerültek ki. A harmadik időszakból kikerült tanárok együtt éreztek és titokban együtt munkálkodtak tanítványaikkal. De hiába, be kellett látni, hogy még így is pusztul a magyarság. Nem lehetett más mentség, mint visszatérni a magyarság kebelébe. A felszabadulás leginkább az volt a nevelők számára. A visszatért nevelők ridegséget, túlhivatalos légkört éreznek, de ennek oka az, hogy az iskolák adminisztrációjából ki voltak zárva azelőtt. A hazajött nevelők szeretik a gyakorlati célt, az élettel való szoros kapcsolatot.

Kemény Gábor „Csokonai” életét, értékét ismerteti a „Régiek mai szemmel” főcím alatt. Visy József dr. tanulmánya „A latin nyelv és stílus a néplélek tükrében.” A nyelvi kategóriák átértékelése feltétele a formai képzés eredményességének. A nyelv szerkezete, kifejezési formái jellemzik az illető nyelvet használó népet. „A latin nyelv felépítése a katonás fegyelmet, továbbá a jogi és retorikai tömör rövideket hordozza grammatikai alkatán.” Rendkívül gazdag és alapos példákkal támasztja alá megállapításait, amelyek tanítására és megértésére kitűnő útmutatásokkal szolgál. Tanítási eljárásában nagy súlyt fektet a tanulók öntevékenységre.